

Телеграф
04.04.2025 г., с. 12-13

Шефът на НОИ Ивайло Иванов: Бюджетът налива 11,7 млрд. лв. за пенсии

София Симеонова

Това е той:

- Завършил е висше икономическо образование в Стопанската академия „Димитър Ценов“ в Свищов
- През 2008 г. се дипломира като магистър по право в ЮЗУ „Неофит Рилски“ в Благоевград
- От юни 2016 г. до септември 2017 г. е заместник-министър на труда и социалната политика
- На 19 септември 2017 г. е избран от Народното събрание за управител на Националния осигурителен институт
- Назначен е за служебен министър на труда и социалната политика на 09.04.2024 г., като изпълнява длъжността до 16.01.2025 г.

- Г-н Иванов, каква е организацията от страна на Националния осигурителен институт за изплащането на великденските добавки от 50 лв.?

- Според решението на Министерския съвет такава добавка е отредена за пенсионерите, на които към март т.г. пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях е в размер до 638 лв. включително, т.е. до размера на линията на бедност за 2025 г. Това според нашите разчети са малко над 680 000 души. За много краткото време, с което разполагахме, бе създадена организация правоимащите хора да получат добавката си заедно с пенсиите в графика за април, а именно между 7 и 22 април. Не за първи път екипът на института се справя с подобна ситуация, така ще бъде и сега.

- Прието бе пенсиите да се осъвременят с 8,6% от 1 юли. Колко средства от бюджета са необходими за това увеличение?

- Осъвременяването на пенсиите е регламентирано с разпоредбата на чл. 100 от Кодекса за социално осигуряване (КСО), придобила донякъде странна обществена популярност с наименованието „швейцарско правило“. Текстът предвижда, че пенсиите, отпуснати до 31 декември на предходната година, се осъвременяват ежегодно от 1 юли с решение на Надзорния съвет на Националния осигурителен институт с процент, равен на 50 на сто от нарастването на осигурителния доход и 50 на сто от индекса на потребителските цени през предходната календарна година. В случай че изчисленият процент е отрицателно число, пенсиите не се осъвременяват и остават в същия размер. Следва да се отбележи, че швейцарското правило за ежегодно осъвременяване на пенсиите, валидирано с реформата на пенсионната система през 2000 г., търпи редица промени през годините и неведнъж бива суспендирано, често за да се приложи друг механизъм за индексирание или преизчисляване на размерите на пенсиите в стремежа да бъде намерен по-подходящ начин за увеличаването им и за повишаване на тяхната адекватност съобразно условията на живота. Равносметката сочи, че в периода 2001-2024 г. осъвременявания по чл. 100 от КСО са направени 14 пъти, а в останалите години са прилагани други механизми. А конкретно на въпроса: необходимите средства за увеличението на размера на пенсиите от 1 юли т.г. се очаква да бъдат около 1 милиард и 33 милиона лева.

- Минималната пенсия обаче отново няма да достигне тазгодишната линия на бедност. Колко пенсионери с пенсии за стаж и възраст ще останат под линията на бедност след осъвременяването на пенсиите от юли?

- Според актуалните данни броят на пенсионерите, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях е в размер до 638 лв. включително - т.е. до размера на линията на бедност за 2025 г., е 684 360. Въпросът обаче не е просто статистически. Известно е, че най-много са пенсиите за трудова дейност. Правото на пенсия възниква при наличието на определен осигурителен принос - придобит осигурителен стаж с регламентирана от законодателя продължителност. Размерът им се определя най-общо от три компонента - продължителност на осигурителния стаж, индивидуален коефициент на лицето и средномесечен осигурителен доход за страната за 12 месеца преди месеца на отпускане на пенсията. Конструкцията на пенсионната система има като базов принцип „осигурителен принос - права“ и това не трябва да се забравя от нито един човек по време на целия му трудов път - работя ли на трудов договор или съм в сивата икономика, осигуряван ли съм на пълното си възнаграждение или съм в плен на отровния синдром „заплата в плик“. Функциите и правомощията на НОИ не позволяват да се определи адекватно обхватът на лицата, които имат нужда от социална подкрепа, както и да се извършват първоначални и последващи оценки на финансовото и имущественото състояние на лицата, които ползват права, несвързани с осигурителния им принос, така, както това е ангажимент и правомощие в системата за социално подпомагане.

- Какъв е общият размер на трансфера от националния бюджет към бюджета на ДОО? Какви са тенденциите - увеличава ли се този трансфер през годините?

- За 2024 г. бюджетът на ДОО е получил допълнителен трансфер от централния бюджет за покриване на недостига от средства в размер на 10,922 милиарда лева, през т.г. ще бъде 11,713 милиарда лева. Но и тук въпросът не се изчерпва до тези увеличаващи се милиарди. Държавното обществено осигуряване в България функционира на разходопокривен принцип, което предполага пенсиите на настоящите пенсионери да се изплащат от осигурителните вноски на работещото население. От 2000 г. постъпващите приходи по бюджета на държавното обществено осигуряване са по-малко от разходите, което показва, че осигурителната система не може да се финансира със собствените си приходи, а е необходимо да се осигурят външни източници на финансиране. Поради тази причина всяка година в бюджета на държавното обществено осигуряване се предвижда получаване на допълнителен трансфер от държавния бюджет за покриване на недостига от средства, с което да се осигури балансирането между приходите и разходите на осигурителната система. С приетия наскоро бюджет на ДОО е налице поне стъпка за укрепване на неговото финансово състояние като дял от brutния вътрешен продукт на страната - спрямо 2024 г. дялът на трансфера в разходите намалява от 45,3 до 42,7%, а като споменатия дял от БВП от 5,5 до 5,4%. Да погледнем и малко назад в годините. След предприетите реформи през 2015 г. трансферът от централния бюджет за покриване на недостига от средства в ДОО намаля до 3,0% от БВП през 2019 г. През следващите три години обаче развитието на държавната социалноосигурителна система бе белязано от пандемията на COVID-19 и на държавното обществено осигуряване бе възложена ролята на инструмент за ограничаване на социалните последици от пандемията. Бяха предприети редица мерки за повишаване адекватността на паричните обезщетения и пенсиите. Така през 2022 г. средната пенсия достигна 674,54 лв. и отчете нарастване от над 76% в сравнение с 2019 г. За същия период и минималният размер на пенсията за

осигурителен стаж и възраст, и максималният размер на получаваните една или повече пенсии (т.нар. таван) нараснаха над два пъти.

- Погледнахте назад в годините, а какво би показал поглед в бъдещето на | пенсионната система?

- Мисля, че проблемите пред финансовата устойчивост на системата няма скоро да загубят своята актуалност. Демографските процеси ще бъдат основният източник на финансова нестабилност за ДОО. Населението на България ще застарява, числеността на хората в трудоспособна възраст ще намалява за сметка на населението над трудоспособна възраст. Очаква се до 2070 г. делът на хората на 65 и повече години да достигне до 30,8% от населението при 21,6% през 2023 г. И ако през 2023 г. на 100 лица в трудоспособна възраст (15-64 г.) се падат 34 лица на 65 и повече години, то през 2070 г. тези лица вече ще бъдат 55. За наша радост ще нараства и средната продължителност на живота.

За ДОО обаче застаряването на населението води до намаляване броя на хората, които правят вноски в системата, за сметка на онези, които черпят права от нея. Стойността на т.нар. "системен коефициент на зависимост" (брой на пенсионерите с пенсия за трудова дейност на 100 осигурени лица) към момента е 68 и ще се задържи на тази стойност докъм 2040 г., след което ще започне да нараства, достигайки до около 80 пенсионери на 100 осигурени лица в 2060 г.

В дългосрочен план ефектът от застаряването на населението и очакваната по-висока продължителност на живота до голяма степен ще се компенсира от по-ниските коефициенти на заместване на дохода от първия стълб за лицата, които са се осигурявали и в двата стълба на пенсионната система. Тъй като тези лица ще получават и втора пенсия от универсален пенсионен фонд, бъдещата адекватност на пенсиите ще зависи не само от коефициента на заместване на дохода от първия стълб на пенсионната система, но и от коефициента на заместване, който ще бъде постигнат от втория стълб.

- Много от по-възрастните пенсионери се чувстват ощетени, защото продължава да има разлика между т.нар. стари и нови пенсии.

- Това на практика е въпрос за политиките в областта на пенсиите и ще направя важна ретроспекция. От 25 декември 2021 г. минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст се увеличи от 300 лв. на 370 лв., или с 23,3%. В сравнение с края на 2020 г. (250 лв.) този размер е с 48% по-висок. От 25 декември 2021 г. максималният размер на пенсиите беше увеличен от 1440 лв. на 1500 лв., или с 4,2%. От 25 декември 2021 г. всички пенсии за трудова дейност бяха преизчислени, като тежестта за всяка година осигурителен стаж беше увеличена от 1,2 на 1,35 на сто за стажа без превръщане. От 1 юли 2022 г. всички пенсии за трудова дейност, отпуснати до 31 декември 2021 г., бяха увеличени с 10% вместо с 6,1% (процентът, определен по правилото на чл. 100 от КСО). Изплащаните към 30 юни 2022 г. допълнителни суми от 60 лв. (COVID добавки) и индивидуални компенсаторни суми, представляващи разликата между дохода от пенсия и COVID добавка от 120 лв. през декември 2021 г. и дохода от пенсия и COVID добавка от 60 лв. през януари 2022 г., бяха включени в основния размер на получаваната пенсия за трудова дейност след прилагане на увеличаването с 10%. Считано от 1 юли 2022 г. минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст беше увеличен от 370 лв. на 467 лв., или с 26,2%, като размерът от 370 лв. е увеличен с 10 на сто и към него са добавени 60 лв., за да се компенсира отпадането на COVID добавката. Спрямо размера (300 лв.) в сила до 25 декември 2021 г. увеличението е с близо 56%. От 1 юли 2022 г. размерът на социалната пенсия за старост се увеличи от 170 лв. на 247 лв. или с 45,3% (също увеличен с 10 на сто и с добавени 60 лв.). Спрямо размера (148,71 лв.) в сила

до 25 декември 2021 г. увеличението е с 66,1%. От 1 юли 2022 г. максималният размер на получаваните една или повече пенсии се увеличи от 1500 лв. на 2000 лв., или с 33,3%, а от 1 октомври 2022 г. - от 2000 лв. на 3400 лв., което е допълнително увеличение от 70%. Така спрямо размера в сила до 25 декември 2021 г. (1440 лв.) увеличението е повече от 2 пъти. От 1 октомври 2022 г. пенсиите за трудова дейност, отпуснати с начална дата до декември 2021 г. включително, бяха преизчислени на базата на средномесечния осигурителен доход за страната, от който е отпусната пенсията, и стойността на процента за година стаж, определена в законодателството, действащо към датата на отпускане на пенсията. За периода от отпускането до момента на преизчислението беше приложено модифицирано правило за годишно осъвременяване - вместо сбора от 50% от нарастването на осигурителния доход и 50% от индекса на потребителските цени през предходната година беше приложен пълният размер на по-високия от двата процента. Когато преизчисленият размер се оказва различен от размера към 30 септември 2022 г., пенсията се определи в по-високия размер.

- Колко души получиха тогава увеличение?

- От това преизчисляване увеличение на дохода от пенсии получиха 894 249 лица, или 45,3% от общия брой на пенсионерите с пенсии за трудова дейност. Този брой включва пенсионери с увеличение само на основния размер на пенсията (696 398 пенсионери), пенсионери с увеличение само на добавките към пенсията (добавка от пенсията на починал съпруг и/или добавка, изплащана от учителския пенсионен фонд) и такива с увеличение както на пенсията, така и на добавката. Средното увеличение на изплатената сума за тези лица е 15,2%.

И отново към швейцарското правило - от 1 юли 2023 г. пенсиите бяха осъвременени с 12%, от 1 юли м.г., когато имах честта да бъда служебен министър на труда и социалната политика - с 11%.

Уверявам ви, че маркирам само част от всички мерки в последните години, но те имат като актуален резултат среден размер на пенсията за стаж и възраст в рамките на 1030 лв. Напълно уважавам, ако човек има усещането, че е ошетен по отношение на пенсията си, но отново ще призова във всеки момент да не забравяме принципа „принос - права“.

- По този принцип колко души са над тавана на пенсиите, който тази година няма да се промени?

- В интерес на точността има и 7 души, които получават над тавана. Когато прибавим и добавките и пенсиите, получавани като втори и трети доход, над 3400 лева взимат 1787 човека, а точно максималния размер на пенсията получават 3650 души. С промяна в Преходните и заключителните разпоредби на КСО от 1 юли 2019 г. максималният размер на получаваните една или повече пенсии, без добавките към тях, бе определен в размер на 40% от максималния осигурителен доход за съответната календарна година. Със Закона за бюджета на ДОО за 2021 г. беше предвидено, че през 2021 г. тази разпоредба няма да бъде прилагана, като максималният размер на получаваните една или повече пенсии, без добавките към тях, беше определен на 1440 лв. Тази практика при определянето на размера му продължи и през следващите години, в резултат на което за по-малко от две години т.нар. таван на пенсиите нарасна повече от два пъти и достигна 3400 лв., какъвто ще бъде и през т.г.

- Може ли да се каже, че с измененията в КСО през миналата година затварят вратата пред т.нар. френска безработица?

- Тогава бяха приети промени в Кодекса за социално осигуряване, с които бе обвързан размерът на обезщетенията за безработица с осигурителния принос на работилите в

държави, с които се прилагат европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност. Прекъснахме порочната практика да бъдат изплащани максимални обезщетения на хора, които работят по няколко дни в държава - членка на ЕС, и после стават трайни „клиенти“ на бюрата по труда. Техните обезщетения вече се изчисляват по същия начин, както и на работилите и осигурявалите се в България. Броят на тези хора е намалял с близо 600 души от 8550 на 7971. Преди промените средният месечен размер на обезщетенията им бе 1402 лв. Шест месеца след влизането им в сила средният месечен размер вече е 1015 лв., като делът на тези обезщетения от 20% е намалял на 14,4% от всички изплатени обезщетения. В област Благоевград преди това процентът на тези средства бе над 68%. Месеци по-късно наблюдаваме намаление с над 13%, а в област Сливен - с почти 14%.